

Evaluace efektu CDZ

Pavel Říčan, evaluátor projektu CDZ1

Martin Halíř, metodik projektu CDZ1

Konzultace laskavě poskytli

Eva Dragomirecká, Petr Hejzlar, Ondřej Pěč, Jan Stuchlík, Jan Pfeiffer, tým metodiků CDZ

1. Úvod

Evaluace efektů CDZ vnímáme jako nesmírně důležitý úkol. Evaluace musí být transparentní, důvěryhodná a dobře srozumitelná. Zvláště důležité je, aby závěry obsahovaly podloženou argumentaci pro odbornou veřejnost i pro plátce péče – tj. kraje a zdravotní pojišťovny.

Jen prvních pět CDZ bude poskytovat podporu až 1000 lidem s duševním onemocněním. Evaluační aktivity budou probíhat několik let a pokračovat v dlouhodobém výhledu. Věříme, že se podaří do nich zapojit široký okruh expertů a institucí. Minimálně máme na mysli ÚZIS, NUDZ a Katedru sociální práce UK.

Část zdrojových dat bude získána prostřednictvím Registru CDZ. Přinejmenším částečně bude získávání dat realizováno pracovníky CDZ v přímé péči. Je tedy třeba soustředit se na opravdu zásadní skutečnosti, nezbytné zejména pro ověření stanovených hypotéz. Je třeba odmítnout shromažďování dat s tím, že „by se to mohlo někdy hodit“.

Registr CDZ nesmí představovat neúměrnou zátěž pro vznikající CDZ. Zároveň se jedná o nový prvek v systému zdravotní a sociální péče a je proto namístě usilovat o evaluaci, která pokryje široké spektrum témat. Toto dilema řešíme rozdělením kvantitativních evaluací do dvou částí, pro které formulujeme samostatné okruhy hypotéz (Hlavní a Další hypotézy). Maximálně je také třeba využít spolehlivá data o čerpání zdravotní péče, která má k dispozici ÚZIS.

Evaluace efektu Center duševního zdraví (CDZ) bude realizována pomocí kombinace různých metod.

1. **Kvantitativní evaluace založená na datech ÚZIS a hromadných datech z Registru CDZ**
2. **Kvantitativní evaluace založená na sérii samostatných studií opírající se data získaná od části CDZ**
3. **Kvalitativní evaluace**

2. Hlavní hypotézy

Jedná se o hypotézy, které pojmenováváme „hlavní“, protože je považujeme za klíčové pro rozhodování plátců péče. Tyto hypotézy by měly být převážně ověřitelné pomocí kombinace dostupných zdrojů – především data ÚZIS a data z Registru CDZ.

NÁKLADY NA ZDRAVOTNÍ PÉČI

1. **Poskytování služeb CDZ povede k poklesu počtu hospitalizačních dnů u klientů/pacientů CDZ**

Zdroje ověření

Data od pojišťoven (resp. ÚZISu)

Otázky

Nabízí se několik možných „research designs“. Z dostupných dat bude možné zpracovat pre – post studii. Bylo by také možné vybrat kontrolní skupinu z registru ÚZISu (shodné diagnózy, počet hospitalizací v minulosti, věk aj.)

Ideální varianta – tedy porovnání s kontrolní skupinou v reálném čase by znamenalo zahrnout do měření i klienty/pacienty, kteří služby CDZ nebudou čerpat – například z regionu, kde je minimum komunitních služeb.

Pro komparaci by také bylo možné použít data z jiných studií.

Komentář

Jedná se o poměrně tradiční a dobře odůvodněný předpoklad, že komunitní služby systémově napojené na lůžkovou péči umožní svým klientům/pacientům trávit méně času v nemocnici. Komunitní péče obecně bývá provázená relativně frekventními, ale krátkými hospitalizacemi. Ověření této hypotézy by mělo přinést ekonomický argument pro zdravotní pojišťovny.

Pacienti/ klienti budou pro účely evaluace rozděleni nejméně do 3 skupin (přecházející klienti/pacienti, noví klienti/pacienti a klienti/pacienti s první epizodou bez předchozí hospitalizace). Zohledníme tak kombinaci různých faktorů ovlivňujících ukazatel.

ZVLÁDÁNÍ KRIZÍ BEZ TRAUMAT

2. U klientů/pacientů CDZ bude lépe ošetřeno zhoršení zdravotní či sociální situace – budou méně často nedobrovolně hospitalizováni

Zdroje ověření

?

Otázky

Je možné zjistit údaje o nedobrovolných hospitalizacích a rutinně je sledovat?

U klientů/pacientů CDZ by to šlo prostřednictvím Registru, ale bude zcela chybět zdroj pro porovnání. Původně jsme uvažovali i o zjišťování incidence asistence záchranné služby, policie a hasičů, ale zdá se, že to nejsou v současnosti sledovaná data.

Tyto skutečnosti však byly sledovány na vzorku lůžkových zařízení v rámci projektu Mapování psychiatrické péče (Raboch, Wenigová)

Komentář

Tuto hypotézu vnímáme jako podstatnou pro lidskoprávní aspekt péče. Nejde o to, že by nedobrovolné hospitalizace byly nutně vždy selháním péče. Řada klientů/pacientů i rodinných příslušníků nicméně popisuje nedobrovolné hospitalizace zvláště za přítomnosti složek IZS jako traumatické.

PLNOHODNOTNÝ ŽIVOT V KOMUNITĚ

3. CDZ podpoří psychosociální fungování klientů/pacientů, jako je schopnost žít v neústavním prostředí, zvládat běžné činnosti, věnovat se smysluplným aktivitám, pracovním i rekreačním a mít blízké i širší mezilidské vztahy. Klienti/pacienti CDZ budou mít v rámci možností stabilní bydlení, práci či studium.

Zdroje

Registr CDZ (HONOS, GAF, další položky registru: bydlení, práce, studium)

Otázky

Jako závažné téma můžeme vnímat zbavování svéprávnosti nemocných. Je částečně zahrnuto do sledovaných dat a může být důležitým aspektem pro hodnocení tohoto kritéria.

Komentář

Jedná se o hypotézu, jejíž testování by mělo ověřit, zda klienti/pacienti CDZ mohou žít v komunitě jako její plnohodnotní členové. Kombinace několika nástrojů nám umožní sledovat kvalitu života v těch oblastech, které komunitní služba typu CDZ může ovlivnit. Z hlediska „research design“ půjde zřejmě o prospektivní studii. Konstruovat kontrolní skupinu by znamenalo sledovat i jiné klienty/pacienty než CDZ. V této oblasti bude nutné počítat s dlouhodobými studii.

BEZPEČÍ

4. Klienti/pacienti CDZ nepředstavují riziko pro společnost

Zdroje

Registr CDZ (HONOS, dále položka registru: konflikty se zákonem)
?

Otázky

Zdá se, že v této oblasti máme jen omezené možnosti získat relevantní data a problém je také, s čím je možné porovnávat. I když bychom rádi do evaluací vtáhli i další aspekty rizikového chování (užívání drog), vnímáme jako nereálné získat spolehlivé údaje.

Bude také nutné zohlednit různé stupně závažnosti protiprávního jednání. Chybí nám zkušenost s posuzováním a sledováním. Je možné se inspirovat z jiných oblastí sociální práce, případně od preventistů, kteří mohou zkušenosti mít.

Komentář

Téma bezpečnosti bychom neměli v evaluaci opomenout. Jedná se o důležitý argument pro veřejnou debatu.

Získávat data o konfliktech se zákonem v minulosti dotazováním, vidíme jako krajně nespolehlivý zdroj. Navrhujeme tedy, opřít se o HONOS + sledovat konflikty se zákonem v době poskytování CDZ, kdy je vysoce pravděpodobné, že se tým CDZ o těchto skutečnostech dozví. Výsledky potom bude možné (snad) porovnat s dostupnými daty v populaci.

Tato konstrukce je ovšem křehká, protože málo konfliktů se zákonem v populaci CDZ může být také způsobeno tím, že duševně nemocní s konflikty se zákonem, zůstávají mimo CDZ.

NÁVAZNOST SLUŽEB

5. Zlepšila se návaznost služeb pro osoby se SMI. V regionu kde působí CDZ dochází k méně nedobrovolným hospitalizacím. Méně příjmů do lůžkových zařízení probíhá bez doporučení.

Zdroje

Data ÚZIS (u klientů/pacientů CDZ dochází po ukončení hospitalizace k návštěvě v psychiatrické ambulanci)

Registr CDZ (položky četnost a důvody pro ukončení péče)

Údaje o nedobrovolných hospitalizacích?

Evidence situací při příjmu na lůžková zařízení ?

Otázky

I když tuto oblast vnímáme jako důležitou, je těžké najít relevantní zdroje pro ověření hypotézy.

Uvítáme v tomto směru jakékoliv nápady.

Komentář

V Mapování psychiatrické péče (Wenigová, Raboch) bylo zjištěno, že 20% všech příjmů do lůžkového zařízení se odehrává bez jakéhokoliv doporučení. Tento údaj však není rutinně sledován. Existuje riziko, že CDZ budou pracovat s méně problematickými klienty/pacienty a ti s nejvyšší mírou potřeb zůstanou bez péče, resp. budou se pohybovat v bludném kruhu „otáčivých dveří“.

3. Další hypotézy

Hypotézy, které jsme nazvali jako „další“, vnímáme jako velmi důležité. Pro jejich ověření je ovšem nutné realizovat další dotazování v části CDZ s využitím také dalších nástrojů.

1. Časná detekce a časná intervence realizovaná týmem CDZ má za následek zkrácení doby neléčené psychózy (DUP) a takto léčení klienti/pacienti mají lepší prognózu průběhu onemocnění

Komentář

Porovnání s kontrolní skupinou mimo CDZ (například psychiatrická ambulance bez CDZ).

Nutné zvolit konkrétní nástroje např. IRAOS

Z dlouhodobého hlediska by bylo ideální, kdybychom uměli sledovat délku mezi propuknutím prvních příznaků k prvnímu ošetření / intervenci a pracovat s ní.

2. Služby CDZ vycházejí jako cost efektivní ve srovnání s jinými službami

Komentář

Porovnání s jiným typem služby. Nástroje 5Q ED 3L a SKPS ČR OUT.

Bude předmětem dalších návrhů jaká data je nutné sledovat.

3. Klienti/pacienti CDZ jsou spokojeni se službami CDZ

Komentář

Využití standardizovaného nástroje např. Verona satisfaction scale. Nabízí se možnost srovnání s jinou skupinou klientů/pacientů resp. jiným typem služby.

4. Rodinní příslušníci nebudou více zatíženi péčí o své blízké, budou lépe informováni a více zapojeni do procesu zotavování

Komentář

Kombinace kvantitativní a kvalitativní studie, možné porovnání s EUFAMI studií

5. Klienti CDZ se budou hodnotit jako více zotavení (zapojení do společnosti, s větší mírou naděje, více kontrolující svou situaci)

Komentář

Důležitý aspekt a zpětná vazba pro pracovníky CDZ. Možné využít standardizované škály (RAS, DS RAS aj.) a/nebo kvalitativní přístup

6. Péče CDZ je orientovaná na zotavení

Komentář

Nástroje RSA a RKI (Davidson et al, Praktický průvodce praxí orientovanou na zotavení)

- 7. Klienti/pacienti CDZ nebudou vykazovat vyšší míru sebevraždy (ve srovnání s klienty/pacienty, kteří služby CDZ nečerpají)**

4. Kvalitativní evaluace

Výzkum zaměřený na proces vzniku CDZ, Katedra sociální práce UK

Registr CDZ

Konzultace k Registru CDZ - timing

6. 4. - 11. 4. připomínky Jana Pfeiffera, metodiků CDZ1, Evy Dragomirecké, Petra Hejzlara, Jana Stuchlíka, Ondřeje Pěče

12. 4. zaslání materiálu týmu MERRPS, zároveň zaslání k připomínkám AKS a Fokus ČR

18. 4. konzultace na setkání odborné platformy MERRPS

20. 4. zaslání výboru PS ČLS JEP ke schválení

30. 4. zaslání MZ a ÚZIS

Celý materiál bude - předpokládáme - schválen Psychiatrickou společností a poskytnut MZ a ÚZIS do 30. 4. Spěchá to proto, že ÚZIS musí přibližně v této době podat projekt na datovou podporu pro psychiatrii a MZ zase musí vypsát výběrová řízení na CDZ1 jejichž součástí mají být definované nároky na reporting kladené na budoucí poskytovatele CDZ.

Registr CDZ

Registr CDZ je nyní vytvářen z důvodu nutnosti sledovat průběh a výstupy této nové služby v pilotním období. Po vyhodnocení pilotních projektů dojde ke zjednodušení struktury vykazovaných dat na přiměřenou úroveň.

Registr v této podobě není finální. Finální podoba se může mírně lišit a bude zahrnovat metodické pokyny v vyplňování. V horizontu pěti let by se měl stát součástí standardního sběru dat ÚZIS.

Reporting do registru CDZ

Zadávání bude probíhat přes rozhraní vytvořené ÚZIS s možností exportů z jiných databází (Highlander, Hippo, E-quip aj.).

Navržená perioda pro reporting u pilotních projektů CDZ – každých 6 měsíců. Pro reporting bude dle předběžných informací možné zajistit personální zdroje z projektu ÚZIS (pracovník CDZ odpovědný za reporting a kvalitu dat bude honorován z projektu ÚZIS).

CENTRUM DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ

Výkaznictví pro registr ÚZIS verze 5

1 ÚDAJE O SUBJEKTU POSKYTUJÍCÍM SLUŽBU

Jedná se o základní údaje o CDZ

Název zařízení: .....

IČO: .....

Spolupracující zařízení:

.....

IČO spolupracujícího zařízení: .....

Typ zařízení: ..... CDZ ..... CDZ-K

Další informace:

používaný software služby: .....

Spádová oblast

ORP	Okres	Kraj

Personál: (k datu vyplnění výkazu)

Pracovník	Fyzické osoby	Přepočtené počty (úvazek)	Smluvní pracovníci (úvazek)
Psychiatr			
klinický psycholog			
psychiatrická sestra			
všeobecná sestra			
sociální pracovník			
pracovník v sociálních službách			
Adiktolog			
Ergoterapeut			
peer konzultant			
jiný personál (vypsat pozice)			

„Smluvní pracovníci“ - nutno specifikovat, primárně jde ale o sledování personální kapacity CDZ

2 ÚDAJE O KLIENTOVI/PACIENTOVI – ASERTIVNÍ KONTAKT

Jedná se o klienty/pacienty, u nichž nedošlo k registraci/uzavření kontraktu. Někdy také tzv. anonymní klienti.

Uvést pouze osoby, které ve sledovaném období nezměnily status na „klient/pacient“?

Z hlediska úplnosti informací by bylo vhodné evidovat i u této skupiny také Kategorie (přecházející/nový/první epizoda) a Reference?

Není jednodušší rozlišit klienta a asertivní kontakt jen zaklikávacím políčkem v tabulce Kategorie?

V podstatě jde o přehled práce v režimu asertivního kontaktování klientů. Klíčové jsou pak údaje týkající se prostředí, kde probíhá, zapojení jednotlivých profesí a evidence nepřímé práce. (obdoba

vykazování práce s anonymními klienty v OK systému). Z hlediska klientů jsou pak důležité pouze počet klientů v asertivním kontaktu, zastoupení diagnóz, věková kategorie a závažnost (GAF).

Základní údaje

Ukazatel	sledovaná hodnota
Pohlaví	číselník
Věk	hodnota
GAF	skóre
Datum prvního kontaktu s CDZ	datum

Místo poskytování služeb

Ukazatel	sledovaná hodnota	délka trvání
počet kontaktů v přirozeném prostředí klienta	počet	
počet ambulantních kontaktů	počet	
Celkem		

Počítejte pouze kontakty tváří v tvář (nikoliv telefon, mail, skype)

Počet kontaktů s pracovníky

Ukazatel	sledovaná hodnota	délka trvání
počet kontaktů s psychiatrem	počet	
počet kontaktů s klinickým psychologem	počet	
počet kontaktů se zdravotnickými pracovníky	počet	
počet kontaktů s pracovníky zajišťujícími sociální služby	počet	
Celkem		

Udejte čas v minutách, započítejte všechny typy kontaktů s klientem: telefonický, osobní, mail, aj)

Práce v zájmu klienta

Ukazatel	sledovaná hodnota	délka trvání
Práce v zájmu klienta celkem	počet	

Uveďte veškeré kontakty s dalšími osobami a institucemi uskutečněné v zájmu klienta (kterých se neúčastnil klient osobně)

3 ÚDAJE O KLIENTOVI/PACIENTOVI – PŘIJATÝ DO SLUŽBY

Vycházíme ze situace, kdy ještě není zcela zřejmý systém „registrace“ pacientů/klientů. Vzhledem k převažujícímu způsobu ve zdravotnictví a vazbě na zdravotní pojištění předpokládáme již v pilotní fázi běžnou registraci včetně poskytnutí rodného čísla a dalších osobních údajů v rámci běžné anamnézy.

Již v prvním kole připomínkování jsme narazili na potřebu některé údaje blíže specifikovat, nabídnou návodné komentáře a ujistit se o vhodnosti volby a dostupnosti dat. Uvádíme tedy komentáře a ponecháváme otevřené pro další diskusi.

Kategorie

Přecházející	
Nový	
Nový – první epizoda bez předchozí hospitalizace	

Tato kategorizace je relevantní především při prvním vyplnění výkazu. Do služby CDZ budou vstupovat klienti/pacienti, kteří do té doby čerpali služby části týmu – typicky službu sociální

rehabilitace – před formálním vznikem CDZ. Tito klienti/pacienti budou označeni jako „Přecházející“. Do budoucna pak bude důležitá pouze kategorie „první epizoda“.

Reference do CDZ

Indikován ze zdravotnického zařízení	Primární péče (praktický lékař) Psychiatrická ambulance Lůžkové zařízení Jiné (uveďte)
Doporučen jinou sociální službou	
Vyhledán jinak	Aktivita služby (CDZ) Aktivita klienta Aktivita okolí

Základní údaje – rozšířené

Bez rodného čísla ale asi nebude možné propojení s daty ÚZIS?

Ukazatel	sledovaná hodnota
Pohlaví	číselník
datum narození	číslo
rodinný stav	číselník
Národnost	číselník
Dosažené vzdělání	číselník
Omezení svéprávnosti	ano/ne
místo pobytu (region)	číselník
datum prvního kontaktu s CDZ	datum
Invalidní důchod	Ano/ne, stupeň (1, 2, 3), je vyplácen ano/ne
Konflikt se zákonem v posledních 6 měsících v péči CDZ – přestupek/trestný čin	ano/ne ano/ne
Situace bydlení (má x nemá / vlastní /nájemní/ubytovna/sociální/chráněné/ústavní)	číselník
pracuje (ano x ne, chráněné místo x otevřený trh, výše úvazku)	číselník
Studium (SŠ, VŠ)	
GAF	skóre

Bude nutné přesněji definovat, jaké kategorie spadají do kategorie „situace bydlení“

Základní údaje – zdravotní oblast

Popis nemoci

hlavní psychiatrická diagnóza	kód dle MKN10
další psychiatrické diagnózy	kód dle MKN10
délka trvání hlavní dg. v letech	počet
počet dosavadních psychiatrických hospitalizací	počet
z toho v psychiatrických nemocnicích / léčebnách	počet
doba od poslední psychiatrické hospitalizace	v měsících
výčet vedlejších diagnóz	kód dle MKN10

Vedlejší diagnóza není vhodně zvolený termín, bude nutné blíže specifikovat jaká data bude vhodné sledovat (všechna somatická onemocnění, některá vybraná ?

Ochranné léčení

soudně nařízená ochranná léčba v minulosti	ambulantní/ ústavní	
soudně nařízená ochranná léčba aktuálně	ambulantní/ ústavní	typ

Kritické situace

Nedobrovolná hospitalizace (posledních 6 měsíců v péči CDZ)	Ano/ ne, počet
Pokus o sebevraždu (posledních 6 měsíců v péči CDZ)	Ano/ne počet

Místo poskytování služeb

Ukazatel	sledovaná hodnota	délka trvání
počet kontaktů v přirozeném prostředí klienta	počet	
počet ambulantních kontaktů	počet	
Celkem		

Navrhujeme, aby se týkalo pouze práce face to face (nikoliv telefon, mail, skype)

Počet kontaktů s pracovníky

Ukazatel	sledovaná hodnota	délka trvání
počet kontaktů s psychiatrem	počet	
počet kontaktů s klinickým psychologem	počet	
počet kontaktů se zdravotnickými pracovníky	počet	
počet kontaktů s pracovníky zajišťujícími sociální služby	počet	
Celkem		

Udejte čas v minutách, započítejte všechny typy kontaktů s klientem: telefonický, osobní, mail, aj)

Práce v zájmu klienta

Ukazatel	sledovaná hodnota	délka trvání
Práce v zájmu klienta celkem	počet	

Uveďte veškeré kontakty s dalšími osobami a institucemi uskutečněné v zájmu klienta (kterých se neúčastnil klient osobně)

Ukončení služby CDZ

Předání do péče praktického lékaře	
Předání do péče ambulantního psychiatra/rozšířené ambulance	
Předání do péče CDZ (jiný region)	
Předání do péče zařízení pro dlouhodobý pobyt (DZR, detenční zařízení aj.)	
Nepřeje si další spolupráci	
Úmrtí	
Nezvěstný/nepodařilo se kontaktovat	

HoNOS – Externí hodnocení

1. Hyperaktivní, agresivní, rušivé nebo agitované chování	0	1	2	3	4
---	---	---	---	---	---

.2. Úmyslné sebepoškozování	0	1	2	3	4
.3. Problémy s alkoholem nebo užívání drog	0	1	2	3	4
.4. Kognitivní problémy	0	1	2	3	4
.5. Tělesná nemoc nebo postižení	0	1	2	3	4
.6. Problémy spojené s halucinacemi a bludy	0	1	2	3	4
.7. Problémy s depresivní náladou	0	1	2	3	4
.8. Jiné psychické problémy a poruchy chování; určete poruchu A, B, C, D, E, F, G, H, I nebo	0	1	2	3	4
.9. Problémy se vztahy	0	1	2	3	4
.10. Problémy s každodenními činnostmi	0	1	2	3	4
.11. Problémy s podmínkami bydlení	0	1	2	3	4
.12. Problémy se zaměstnáním a dalšími činnostmi	0	1	2	3	4

HONOS komentář

Výhody:

Používá se rutinně a dlouhodobě v různých typech zařízení v řadě zemí (UK, Austrálie)

Byl vytvořen přesně pro tento účel

Malá časová náročnost, nezatěžuje klienta (administrace pracovníkem)

Kombinace zdravotních a sociálních ukazatelů

Citlivý na změnu

Nevýhody:

Používání vyžaduje zaškolení

V komunitních službách mohou být některé informace obtížněji zjistitelné